Эхэ hайхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД УНЭН

1921 оной декабриин 21-hээ гарана

Олонситын-политическэ газетэ

1991 АВГУСТ 1 ЧЕТВЕРГ № 150 (18273). сэн 6 мүн.

Редакторай булан

ЭНДЭТЭ УНШАГШАД!

1992 ондо абтаха газетэнүүдтэ захил мүнөөдэр эхилхэнь

...эр, августын 1-дэ байдалай хэ... хүндэ байгаашье hаань, хэблэл... эхилхэнь. Тиимэhээ үнэн сэхэ, ...шагшадтаа хандажа, саашадаа би... юун хүлеэнэб гээд бодожо үзэ... хуроод байна. Юуб гэхэдэ, олон ...блэл, клангаяа нютагай хэблэл ...гэhэн асуудал тобойсо гарана ...энэй шалгаганууд олон. Нэн түү... холбооной, полиграфиин бо... тараалгын талаар хангалгын үнэ ...табтараар ехэ болоно.

...ябашье манай буряад арадай ...аха ори ганса газетэ үлэхэ юм ...жэ найданабди. Бүхэли арад түү... дээрээ hонинуудые уншахаяа ...гэжэ яаха hэм! Нэн түрүүн хэ... гэхэдэ, бусад газетэнүүдэй ...ургаашье hаань, «Буряад үнэм... ...ин зангаараа үлэбэ. Жэлэй за... 15 тухэриг 60 мүнгэн байна.

...нэн сэхэ уншагшад газетэдэм... ...о байhан хубилалтануудые яна... ...ооо ёhотой гээд hанахаар. Оксол... ...hананууд дээрэмнай ута үнжагай ...ууд, засаг зургаануудай тогтоол, ...балай гаргагдахаяа болёо. Гол ...й анхарал татаха аа гү гэжэ hа... ...зарим материалнуудые буряад ...рээ оршуулжа гарганабди. Бүгэ... hургуулин hудартай, ород хэлэ ...олоhон сагта энэ ойлгосотой ааб...

...бидэнэр хадаа жэнхэни буряад ...рэмнай бэшэгдэhэн, манай ара... ...ухаан бодолдо, бодото ажабай... ...хабаатай материалнуудаар га... ...үрэнээр хангаха ёhотой болоно. Энэ талаар мүн лэ түрүүшин хэгдэжэ, зарим тон hонихол... ...алнууд уншагшадай ° анхаралда...

...Гэлэнгын, баргажанай болон бу... ...уудта ажабүүдаг бурлаадуудай ...гүүд гаргагдаа. Мүнөө бусад ...олнуудые гаргаха, тэдэнние шэн... ...тьянуудые толилхо, манай ара... ...сагаан толбонуудыеө тодо бол... ...ха, нютаг нуганууд тухай хоорэ... бидэнэртэ бии. Манай арад, ...алуу үетэн түүхээ тон hайн... ...хэ эргэтэй. Магад зарим ушар... ...даань ондоогоор харадаг, хандаа... ...түүхын баримтануудые шэнээр ...үнэн зүбыень тодоруулха саг... ...аалам! Эндэ эрдэмтэдэй түhа... ...ихха аабза гээд найданабди.

...гаа ёhо заншалнуудые, хэлые, ...ин хэлбэрние, соёл болобосоро... ...элгэ, шэнэ ами оруулжа, арад... ...ага тухай шашалгамнай бүрн ур... ...үүр таляан» болоно. Тиимэhээ ...рэг бүтээмжэтэй ажал ябуулга... ...хаhан статьянууд болон репор... ...нэ талаар хэгдэжэ байhан юу... материалнуудые манай онсо ан... ...ха байна. Эндэ юрэл хоорэлдэ...

...хэ, зүбшөөхэ бэшэ, харин бодото хэрэг бүтээхэ саг ерээ ха.

Литература, искусство арад зоной зүрхэ сэдьхэлые, оюун ухаан бодолые hайхаа... ...ар тэдхээн ундалуулдаг горитой хүсэн гээд мэдээжэ. Эндэ аман зохёол, фольк... ...лор баhал онсо удха шанартай даа. Тиимэhээ манай газетын хуудаhануудта Буряадай уран зохёолшодой бүтээлнүүд, аман зохёолой абдар соohоо абтаhан үльгэрнүүд, онтохонууд, оньhон үгэнүүд, таабаринууд, үреэлнүүд, бусад зохёолнууд ходо толилогдожо байха юм.

Энээнhээ гадна эртэ үрдын үе сагта бэшэгдэhэн зохёолнууд, монгол туургата арадуудай үльгэр, туужанууд, мартагдаhан гү, али урдань хорюултай байhан бүтээлнүүд газетэдэмнай өөрынгөө hуури эзэлхэ юм. Оксолходо, лама Галшиевай «Бэлигүн толи» оршуулжа гаргаха hанаан бии.

Буряад хэлэнэй хүгжэлтэтэй холбоотой асуудалнууд манай анхаранhаа алдагдахагүй гээд найдуулха байкаб. Юуб гэхэдэ, мүнөө орошоод байhан байдалынь hайн гү, али ханамжатай гээд хэлэхын аргагүй ха юм. Тиимэhээ манай республикын Верховно Совет хэлэн тухай хуулида зорюулагдаhан хүдэлмэри ябуулха, зүб шидхэбэри абаха аабза гээд найдана гээшэбди.

Саашань хэлэхэдэ, сентябрь соohоо захалаад, түгэд хэлэнэй хэшээлнүүдые үгэжэ эхилхэ гэжэ хараалаад байнабди. Тиихэдээ түгэд уран зохёолтой, энэ нютагай уншагшадые танилсуулха байhамнай эли. Гадна хуушан монгол хэлэнэйнгээ хэшээлнүүдые дабтыт гэhэн дурадхалнууд олоор ороно. Тиимэhээ энээндэ хайшаагаар хандаха байhан тухайгаа үшөө бодожо үзоод, дабтаха сагаа тодорхойлжо, уншагшадтаа дуулгахабди.

Шажан мүргэл, тэрэнэй нүлоон, эзэлхэ hуури тухай асуудалнууд мүнөө тон хурсаар табигдажа байна. Энээнhээ уламжалан, энэ талаар үгтэдэг материалнуудаа улам түнэзгырүүлхэ, үргэдхэхэ, hайжаруулха зорилго урдаа табинабди.

Манай ажабайдалда эрид хубилалтанууд болоно. Тиимэhээ экономикодо, социальна hалбарида боложо байhан бүхы үйлэ хэрэгүүд манай онсо анхарал татаhан зандаа юм. Зоори эдэлгын элдэб түхэл маягуудтай, дэлгүүрэй оршон байдалда бии болоhон, арад зондо аша, түhа асарhан бүхы юумэн манай гуурhанай хэшэг болохо, түрүү, бэрхэ ажалша зонтой уншагшадаа такилсуулхабди. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, манай ажабайдал бүхы дээрээ газетэдэмнай харуулагдаа hаа, гол зорилгомнай дүүргэгдэхэ. Болтогой даа!

Саашадаа манай редакцийн таhагые даагшаар болон бусад хүдэлмэрилэгшэд ажал ябуулга тухайгаа хоорэхэ. Тиимэhээ энээгээр энэ хандалгаяа түгэсхэhүүб.

ТҮРЭЛ ГАЗЕТЭДЭЭ ЗАХИЛ ХЭХЭЕЭ БҮ МАРТЫТ!

Ц. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

РСФСР-эй КП-гэй РЕСКОМДО

РСФСР-эй КП-гэй Буряадай рескомой нэгэдэхи секретарь Л. В. Потапов партийн горкомуудай, райкомуудай, Улаан-Үдэ хотын томо предприятинуудай парткомуудай секретарьнартай уулзажа, КПСС-эй ЦК-гай июлийн Пленум тухай хоорэжэ үгэбэ.

Тиихэдээ тэрэ Пленумэй удха тухай хөөрөөгүй, харин мүнөөдэрэй онсо шухала асуудалнуудта тогтоhон байна. Тэрэ үедэ гүрэнэй эмхи зургаануудhаа партийна эмхинуудые гаргаха тухай РСФСР-эй Президентын Указ гаража, коммунист бүхэнэй hанаа зобоohон байна. Ушар иимэhээ Сибириин секретарьнар сугларжа зүбшөөд, М. С. Горбачевто «Энэ Указые болюулха Указ СССР-эй Президент үгэхэ гү?» гэhэн асуудал табижа, сэхэ, тэрэ доронь харюусахые гуйhан байгаа. Энээнhээ гадна партитай хабаатай үшөө олон асуудалнууд табигдаа.

Л. В. Потаповай хэлэhэнэй ёhоор КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь сэхэ харюу үгөогүй, энэ асуудал тойруулан ойлгуулхые оролдоо. hүүлшын үдэр лэ энэ асуудалай hайнаар харагдажа, зүбшэгдэhэнэй hүүлээр нимэ Указай гаража болохо тухай М. С. Горбачев хэлээ. Мүнөө энэ асуудал Конституционно хиналтын комитедтэ хэлсэгдэжэ байна. Хэды соо харагдаха байhыень хэлэхын аргагүй.

Тэрэшэлэн Л. В. Потапов партийн Программын проект тухай тобшохоноор тогтоо. Тиихэдээ тэрэ Пленум дээрэ зүбшэн хэлсэгдэhэнэй, эндэ хэлэгдэhэн hанамжа, дурадхалнуудые оруулhанай hүүлээр партийна эхин организацинуудта зүбшэн хэлсэгдэхээр эльгээгдэхэ юм. Удаань ноябрь-декабрь соо болохо ээлжээтэ бэшэ XXIX съезд дээрэ тэрэ баталан абтаха болоно.

Удаань Л. В. Потапов сугларагшадай асуудалда харюусажа, тэдэнэй hанамжа шагнаhан байна. Энэ хөөрэлдөөнэй гол удхые дамжуулхада, секретарь бүхэн РСФСР-эй Президентын Указай болюулагдаагүйдэ хүдэлмэри ябуулхада ехэ хүндэ болоhые тэмдэглээ. Энэ Указай болюулагдахань бэрхэтэй. Энээнhээ уламжалан, хүн зоной ажаhуудаг газарта хүдэлхөөр бэлдэхэ хэрэгтэй гээд тоолсоо.

Партийна эхин организацинуудай секретарьнартай иимэ уулзалга үнгэргэхэ тухай хэлсэгдээ.

РСФСР-эй КОМПАРТИИН БУРЯАДАЙ РЕСПУБЛИКАНСКА КОМИТЕДЭЙ БЮРОГОЙ РЕСПУБЛИКЫН ХИНАЛТЫН КОМИССИИН ПРЕЗИДИУМЭЙ МЭДҮҮЛГЭ

РСФСР-эй ПРЕЗИДЕНТЫН «РСФСР-эй ГҮРЭНЭЙ ОРГАНУУДТА, ЭМХИ ЗУРГААНУУДТА БОЛОН ЭМХИНҮҮДТЭ ПОЛИТИЧЕСКЭ ПАРТИНУУДАЙ, ЭМХИДХЭЛЭЙ БҮРИДЭЛНҮҮДЭЙ АЖАЛ ЯБУУЛГЫЕ БОЛЮУЛХА ТУХАЙ» УКАЗ ТУХАЙ

РСФСР-эй Президентын «РСФСР-эй гүрэнэй органуудта, эмхи зургаануудта болон эмхинүүдтэ политическэ партинуудай, эмхидхэлэй бүридэлнүүдэй ажал ябуулгые болюулха тухай» Указ гаргаhантай дашарамдуулан, энэ Указда ямараар хандажа байhанаа тодорхойлыт гэhэн эрилтэ рескомой урда табиhан олон тоото хандалганууд партийна эмхинүүдhээ, коммунистнуудhаа РСФСР-эй КП-гэй республиканска комитедтэ ороно.

РСФСР-эй Президентын Указда хуули ёhото сэгнэлтэ үгэхэ хэрэгтэй гэhэн КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй дурадхалые рескомой бюро дэмжээд, СССР-эй Конституционно хиналтын комитедэй энэ Указ хуулита үндэhэтэй гэжэ тодорхойлторнь партийна комитедүүд эмхидхэлэй-бүридэлэй хубилалтануудые үнгэргэнгүй, бэеэ баряад, эмхи гуримаа алдангүй байха ёhотой гэжэ тоолоно.

США-гай Президент ерэбэ

Июлийн 30-да Кремлийн Георгиевско зал соо США-гай Президентые угтаха баяр ёhолол болоо. Дж. Буш болон тэрэнэй hамгые СССР-эй Президент М. С. Горбачев hамгантаяа хани халуунаар амершалба. Хоёр гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэд тобшо үгэ хэлэhэн байна.

Удаань Кремлийн Ехэ байшангай Екатерининскэ зал соо СССР-эй ба США-гай Президентнүүд нюур нюураа харалсан хөөрэлдөө. Совет-американ харилсаануудай, нэн түрүүн зэр зэбсэг хиналтын олон асуудалнуудта тэдэ анхараа гээд ТАСС-ай дипломатическа корреспондентнүүдтэ мэдээсэhэн байна.

СССР-эй МИД соо советамериканска харилсаануудай саашанхи хүгжэлтые тодорхойлhон табан документдэ нэгэн доро гараа табиhан байна. Аюулта ушарнуудые, байгаалийн аюулнуудые hэргылхэ болон тэдэнэй хойшолонгуудые усадхаха талаар хани харилсаан тухай СССР-эй ба США-гай правительстваануудай бэе бэеэ ойлголсон ажалаа ябуулха тухай меморандуй., экономикын талаар консультативно-техническэ хани харилсаан тухай протокол, граждан авиацийн аюулгүйе сахиха талаар бэе бэеэ ойлголсожо, хани харилсаа байгуулха тухай меморандум, хойшолуулашагүй медицинскэ хангалта болон энээнтэй холбоотой туhаламжа тухай хэлсээн, гэр байра бариха ба экономическа хүгжэлтэ хангаха шэглэлтэй хани харилсаанай талаар СССР-эй барилгын ба инвестицинүүдэй гүрэнэй комитет болон США-гай гэр байра барилгын ба хото городуудай хүгжэлтын министерствын хоорондоо бэеэ ойлголсон ажалаа ябуулха тухай меморандум тэдэнэй тоодо ороно.

Кремлийн Ехэ байшангай Екатерининскэ зал соо Н. А. Назарбаев, В. С. Павлов, А. А. Бессмертных, Д. Т. Язов, Дж. Бейкер, Б Скоукрофт болон совет ба американ бусад хаяр харюусалгата нюурнуудай хабаадалгатайгаар хөөрэлдөөн болобо. СССР-эй ба США-гай Президентнүүдэй үглөөнэй сайлалгын үедэ хоёр гүрэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй хөөрэлдөөн үргэлжэлүүлэгдээ. М. С. Горбачев Дж. Буш хоёр забhарлалай үедэ Кремль соогуур ба Улаан талмай дээгүүр сэнгэбэ.

* * *

Үдэрэй хоёрдохи хахадта США-гай Президент улаасхоорондын харилсаануудай Москвагай Гүрэнэй институтда лекци уншаба.

* * *

РСФСР-эй Президентын Кремльдэхи резиденци соо Б. Н. Ельцин Буштай уулзаба.

* * *

Үдэшэлэн Кремль соо США-гай Президентын болон Б. Бушай хүндэлэдэ М. С. Горбачевой болон Р. М. Горбачевагай нэрэhээ сайлалга эмхидхэгдэжэ, тэрэнэй үедэ хоёр гүрэнэй толгойлогшод hанамжануудаа андалдаhан байна.

(ТАСС).

КПСС-эй ЦК-гай ПЛЕНУМЭЙ ДҮНГҮҮД ТУХАЙ

СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй округуудай, сэрэгүүдэй бүлэгүүдэй болон флодуудай, СССР-эй КГБ-гэй погранична сэрэгүүдэй болон СССР-эй МВД-гэй дотоодын сэрэгүүдэй КПСС-эй эмхинүүдэй партийна комитедүүдэй секретарьнартай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь А. С. Дзасохов июлийн 30-да уулзаба. КПСС-эй ЦК-гай июлийн (1991 он) Пленумэй дүнгүүд тухай уулзалгада хабаадагшадта мэдээсэгдээ. КПСС-эй Программын проектые зохёон табиха, удхыень тааруулха ба удангүй зүбшэн хэлсэжэ эхилхэ асуудалнуудта, КПСС-эй ээлжээтэ бэшэ XXIX съездэ бэлдэхэ зорилгонуудта гол анхарал хандуулагдаа.

(ТАСС).

Тэжээл бэлэдхэлгэ-91

ХУРА БОРООДО hААТАНАГҮЙ

Үнэгэтэйн совхозой нуга сабшалангынь ажахын түб hууринhаа яhала холохон газарта оршодог юм. Эдэ сабшалангууд дээрэ хүдэлжэ байhан үбhэшэдтэ хүрэжэ ошохо гээшэ эдэ үдэрнүүдтэ тиимэшье бэлэн хэрэг бэшэ байба. Хэдэн үдэрэй хугасаа соо ото-hэтэ адхарhан хура бороогой hүүлээр харгыгүй болошоhон, шабар шабха соогуур ялхижа, Бега-Шэбэртэ ажаллажа ябаhан И. И. Березовскийн даадаг звенодо тус совхозой директор Г. В. Пруидзетэй суг хамта арайшамайхан хүрэжэ ошобобди. Талаан буруулхадаа, звеное даагша Иннокентий Иванович техникэдээ запчастьнуудые бэдэржэ, ондоо тээшээ ябаhан, ажал дээрээ үгы байба. Харин бэшэнэйнь томо гэгшын hүри соможо, хүлhөөшье аршаха сүлөөгүйнүүд хүдэлжэ, байхыень харабабди. Эндэ үнинэй механизатор И. Я. Потемкинтой хөөрэлдэбэбди.

— Бидэ мүнөө жэлдэ хэзээ хэзээнэйхиhээ үбhэндөө эртүүр гарса hэмди. Июнийн хуушаар үбhэндөө ороходомнай, сагай уларилшье тиихэдэ ехэл таатай байгаа бэлэй. Ушар тиимэhээ ажалшье түрүүн урматайгаар ябаа. Манай звенодо долоон хүн ажалладаг. Эдэнэрнай намhаа бэшэниинь бултадаа залуушуул, хүдэлмэришэ бэрхэ хүбүүд юм. hүүлэй үедэ хура бороо ото орожо, ажалдамнай бага бэшэ hаад ушаруулна. Бороогой болихотойнь сасуу, нарата удэрнүүдые hамбаашалан, сабшажа унагааhан үбhээ эрьелдүүлжэ байгаад суглуулагшабди. Үбhэнэйнгөө хатажа бэлээр үгөогүй гээшэ hаань, вентиляторааp үлеэлгээд хатаадаг складта абаашажа хэнэбди. Тиигэжэ хүдэлөогүй hаа, үхэр малаа үбэлдөө юугээр хангаха болоноби?— гээд Иван Яковлевич хэлэнэ.

Эдэнэртэ 165 гектар нуга сабшалан даалгагдажа үгтэнхэй юм. Тус звеногой гэшүүдэй мүнөө жэлдэ энэ талмай дээрэhээ дүн хамта 2500 центнер үбhэ соможо абахаар тусхай хэлсээ баталанхай, тэрэнээ хэрэг дээрэнь бэлүүлхын түлөө эдэ үдэрнүүдтэ ороондожо ябаhаниинь hайшаалтай. hүүлэй дүнгөөр Бага-Шэбэрэй звеногойхид нэгэ мянга шахуу центнер үбhэ соможо абаад байна.

— Ондоо тээhээ эрэhэн хүнүүд эндэ нэгэшье байхагүй. Бултадаа нютагаймнай хүбүүд болоно. Николай Петрович Потемкин, Григорий Михайлович Шурыгин, Владимир Николаевич Козлов, Михаил Иванович Воробьев, Виктор Иванович Рязанов гэгшэдэй хүдэлжэ байхыень харахада, урмашахаар байна. Үнэхөөрөөшье ажалша бэрхэ хүбүүд даа,— гэжэ совхозой директор Геннадий Варламович үнэн зүрхэнhөө баяртайгаар мэдүүлбэ.

Нүхэр Березовскийн даадаг сабшалангай ургасань нилээд hайн. Үдхэнөөршье, үндэрөөршье ургаhан ногоон талын hэбшэн hалхинда найгалзан, үбhэшэдые яруулhан мэтээр байhандал үзэгдөө hэн. Эдэнэрэй сабшажа унагааха газарынь угаа ехэ. Ушар тиимэhээ звеногой гэшүүд байгаалийн эрхэ байдалда мэдэлтэй хадаа баруун хойноhоо бөогнэрэн гараhан хара барагар үүлэнүүдые хараhаар, ажалаа үргэлжэлүүлхэеэ яралтай ошобо.

Үнинэй механизаторай мэдүүлhэнэй ёhоор, звенодоо хэрэгтэй техникэ хүсэд хүрэхөөр үгтэнхэй. Табан трактор, косилканууд, тармуурнууд, хэ...

РСФСР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ

1991 ОНОЙ ИЮЛИЙН 19-нэй 412-дохи ТОГТООЛ

РОЗНИЧНО СЭНГҮҮДЭЙ ДЭЭШЭЛhЭНhЭЭ УЛАМЖАЛАН, АРАД ЗОНОЙ ГАРГАШАНУУДЫЕ ТЭХЭРЮУЛХЭ НЭМЭЛТЭ ХЭМЖЭЭНҮҮД ТУХАЙ

РСФСР-эй Министрнүүдэй Совет тогтооно гэбэл:

1. hургуулийн гү, али хүүгэдэй бусад хубсаhа абахын тула жэл бүри удаадахи хэмжээгээр тусхай түлбэри үгэхэ:

hургуулида ороодуй хүүгэдтэ болон 13 хүрэтэр наhатай hурагшадта —200 тухэриг;

13-hаа дээшэ наhатай hурагшадта, мүн СССР-эй правительствын ба РСФСР-эй правительствын шидхэбэреэр хубсаhан болон хоолоор хангагдадаггүй техническэ мэргэжэл олгодог училищинуудай hурагшадта —250 тухэриг.

2. Байгаалийн эрхэ байдал хараада абан, hургуулида ороодуй хүүгэдтэ, үдэрэй hургуулинуудай hурагшадта, мүн техническэ мэргэжэл олгодог училищинуудай hурагшадта нэгэн адли хубсаhа тодорхойлхо гээд РСФСР-эй бүридэлдэ ородог республиканууудай Министрнүүдэй Советэ, автономито область болон автономито округуудай арадай депутатуудай Советүүдэй гүйсэдкомуудта, хизаарнууд ба областьнуудай гүйсэдкомуудта, Москва хотын вице-мэртэ, Ленинград хотын мэртэ дурадхаха.

РСФСР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ И. СИЛАЕВ.
РСФСР-эй Министрнүүдэй Советэй хэрэгүүдые эрхилэгшэ А. ТРЕТЬЯКОВ.

Москва хото.

* * *

РСФСР-эй финансын министр, РСФСР-эй Министрнүүдэй Советэй дэргэдэхи гэр бүлын хэрэгүүдээр ба демографическа политикын талаар комитедэй түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо тайлбарилна.

Рознично сэнгүүдэй дээшэлhэнhээ уламжалhан арад зоной гаргашануудые харюулха нэмэлтэ хэмжээнүүдтэй зохилдуулан, хүүгэдтэй бүлэнүүдэй болон hуралсадаг залуушуулай социальна хамгаалалтые улам найдамтай болгохо зорилготойгоор hургуулийн болон хүүгэдэй бусад хубсаhа абахын тула жэл бүри тусхай түлбэри үгэхөөр тодорхойлгодоо.

hургуулида ороодуй хүүгэдтэ болон 13 хүрэтэр наhатай hурагшадта —200 тухэриг, 13-hаа дээшэ наhатай hурагшадта, мүн хубсаhан болон хоолоор хангагдадаггүй техническэ мэргэжэл олгодог училищинуудай hурагшадта 250 тухэриг үгтэхэ байна.

Энэ мүнгые үхибүүдэй эхын ажалладаг (эхэгүй байгаа hаань, эсэгынь, тэрэниие хүмүүжүүлхын түлөө харюусалга даажа абаhан хүнэй) предприяти, эмхи болон эмхи зургаан түлэхэ юм. Харин тэдээндэ энэ гаргашаньень нютагай бюджедhээ тэхэрюулэн үгэхэ. Удаань тэрэ гаргашанууд РСФСР-эй республиканска бюджедэй гаргашын тоодо оруулагдаха.

Үхибүүнэй түрэлхидэй ажалладаггүй байгаа hаань социальна хангалтын зургаанууд мүнгэ түлэхэ болоно.

hургуулийн болон хүүгэдэй бусад хубсаhа абаха мүнгэ РСФСР-эй финансын министерство 1991 оной июлийн 19-дэ нютагай финансын зургаануудта дамжуулhан байна.

РОССИН СОВЕТ ФЕДЕРАТИВНА СОЦИАЛИС РЕСПУБЛИКЫН

ПРЕЗИДЕНТЫН 1991 ОНОЙ ИЮЛИЙН 30-най 23-дахи УКАЗ

РСФСР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ТҮРҮҮЛЭГШЫН БҮРИН ЭРХЭТЭ ТҮЛӨӨЛЭГШЭ ТУХАЙ

Сергеев Валентин Михайловичые РСФСР-эй Министрэй зэргэтэйгээр РСФСР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшын бүрин эрхэтэ түлөөлэгшөөр томилхо.

РСФСР-эй Президент Б. ЕЛЬЦИН.

hонин мэдээсэл

ҮНЭТЭЙ НОМ ОЛДОБО

Профессор Цэбэн Жамцараногой бэшэhэн «Монгол ороной газар дайдын байдал» («География Монголии») гэжэ ном тон хоморой, магад ори гансаханшье хэhэг байжа болоо, Улаан-Баатарта hая олдобо. Профессор Ц. Жамцарано тэрэниие 1926 ондо бэшээд, 1927 ондо Улаан-Баатарта хэблүүлhэн байна.

«Монгол ороной газар дайдын байдал» монгол хэлэн дээрэ бэшээтэй, 21 хэhэгhээ бүридэнэ, 100 хуудаhан, дээрэнь 11 зураг үгтэнхэй.

Энэ ном хубиин библиотекэдэ байна. hонирхолтойнь гэхэдэ, «Сэрманд» гэжэ фирмын менеджер В. Дондог (Улаан-Үдэ, Жердевэй үйлсэ, 132—138) Ц. Жамцараногой «Монгол ороной газар дайдын байдал» гэжэ номые 20—30 мянган тухэригөөр (рубль) сэгнэнэ.

Б. НЯМЦОО.

МНР, Улаан-Баатар хото.

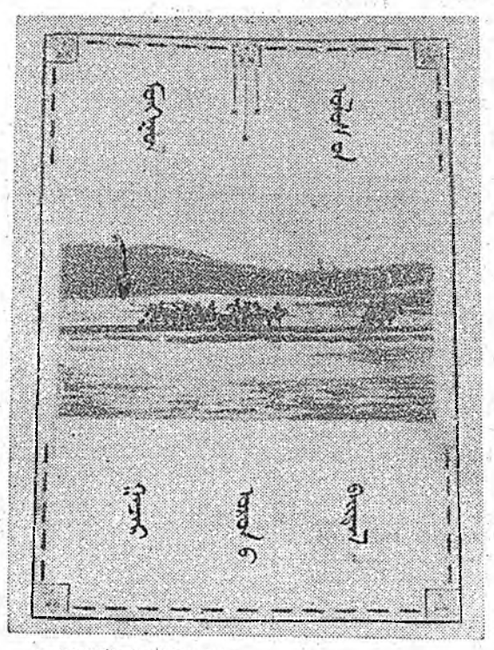

Статистикын Буряадай управлени мэдээсэнэ

ГЭЭГДЭЛДЭ ОРОНХОЙ

Республикын предприятинууд болон эмхи зургаанууд зургаан һарын хугасаа соо 520 миллион түхэригэй олзо доход оруулһан байна. Энэнь нёдондо жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, хоёр дахин ехэ болоно. Гэхэтэй хамта табадахи предприяти бүхэн гээгдэлдэ орожо, бүхы дээрэ 16 миллион түхэригэй продукци үгэжэ шадаагүй.

Илангаяа транспортна предприятинууд, эмхи зургаанууд ехэ гээгдэлтэй. Тэндэ бүхы гарза хохидолой 22 процентнь худалдаа наймаанай, промышленностиин —19, гэр байрын-коммунальна ажахын предприятинуудта —23 процентдэ хүрэнхэй.

Хангалгын болон худалдалгын, гэр байрын-коммунальна ажахын предприятинуудэй — 40—71 процентнь гарзада оронхой. Автомобильна ба зайн галаар худэлдэг транспортда сэнгүүдэй нэмэбшье, эдэ һалбаринуудта гарза гарашань хороногүй.

Республикын арадай ажахыда олон түхэл янзын зөөри бариманалха экономикые бүрилдүүлхэ шэглэлтэй худэлмэри үргэлжэлүүлэгдээ.

Энэ үедэ промышленна 16 предприяти, барилгын —43, 19 колхоз болон совхоз, худалдаа наймаанай, ниитын эдеэ хоолой эмхинүүдэй 21 подразделени, хүн зоной ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангадаг —14, автомобильна транспортын нэгэ предприяти (1268-дахи автоколонно) арендэ подрядай гуримаар худэлдэг болоһон байна.

119 совхоз болон колхозой зарим үйлэдбэриин цехүүд ажахы доторой арендэ подрядай гурим хэрэглэжэ худэлөө.

Байгша оной түрүүшын зургаан һарын туршада республика дотор 700 кооператив, 630 бага предприяти бүридхэлдэ абтаа.

Июлиин 1-нэй байдалаар таряашанай 154 ажахы ажаллаа.

Тэдээндэ 6390 гектар газар үгтэнхэй. Хүн зониие хартаабхаар болон газарай эдеэгээр хангалгые һайжаруулхын тула үнгэрэгшэ хабар 2807 гектар газар хамтын огородуудта хубаарилагдаа.

Республика дотор гэр байрануудые үмсэдэ худалдан үгэхэ худэлмэри үргэлжэлһөөр. Жэлэй түрүүшын хахадта предприятинууд болон эмхинүүдэй зүгөөс эрхэтэдтэ өөһэдынь зөөри болгон, 91 гэр байра түлбэригүйгөөр үгтөө. Тэдээндэ 769 гэр худалдагдаа, тэрэ тоодо 68-ниинь худөөгэй һуринуудта болоно. Худалдагдаһан гэрнүүдэй 82 процентнь гэхэ гү, али 631-ниинь совхоз болон колхозуудһаа үгтөө.

Олон түхэл янзын зөөри бүридхүүлгын эрхэ байдалда экономикын гүрэнэй секторһээ кооперативуудта, арендэ предприятинуудта, фермернүүдэй ажахынуудта үсөөн бэшэ худэлмэришэд орожо байнхай. Мүнөө жэлэй гураан һарын хүгасаада гүрэнэй сектортэ худэлэгшэдэй тоо 4 процентээр үсөөрөө.

Гэбэшье, июлиин 1-нэй мэдээгээр, республикын арадай ажахыда экономикын гүрэнэй сектор урданайхи шэнги туруу зэргэдэ байһаар. Мүн колхозууд болон потребкооперацы үсөөн бэшэ зандаа.

Дэлгүүрэй экономикын оршондо тон хэрэгтэй оптово худалдаа наймаан урданайхидаал адли хүгжэжэ шаданагүй. Жэлэй түрүүшын хахадта хангалга-худалдалгын эмхинүүд оптово наймаагаар 57 миллион түхэригэй хэмжээнэй продукци худалдаа, тэрэнь нёдондонойхитой сасуулбал, нэгэ бага ехэ байгаа. Тэрээнһээ гадна 1991 оной январьиюнь һарануудта промышленна 11 предприяти үйлэдбэриин-техническэ хэрэглэмжын продукци 39,2 миллион түхэригтэ өөһэдынгөө мэдэлээр худалдаһан байна.

Республикын арадай ажахын гол һалбаринуудта — промышленностьда, транспортда, барилгада 34,9 мянган хүн гэхэ гү, али бүхы худэлжэ байгшадай 18,9 процентнь ажал дээрэ аюулгүйе сахилгын гурим бэелүүлэгдэдэггүй газарта худэлнэ. Тэрэ тоодо 6,5 мянган (3,5 процент) хүн бар хүсөөр хэгдэдэг ажалтай юм. Ажалаар хангалгын дэлгүүрэй шэнэ эрхэ байдалда орохоо ушараар ажалгүй 90 хүн бүридхэлдэ абтаа.

Байгша оной түрүүшын хахадта хүн зоной олзо оршо нёдондонойхитой сасуулбал, 290,2 миллион түхэригөөр (43,8 процентээр ехэ болоо). Тиихэдэ гаргашань 193,8 миллион түхэригөөр (39,9 процентээр) нэмэһэн байна.

Мүнгэнэй олзо оршын, гаргашын адли бэшэ, онсо онлоо байһан ушар салин түлбэриин, пенсиин ехэ болоһонһоо, эд бараанай үнэ сэнгүүдэй дээшэлнэннээ, хүн зондо нэмэлтэ тэдхэмжэ үгэнэннөө дулдыдана. Мүн тиихэдэ хүн зониие түлбэритэйгөөр хангалгын муугаар эмхидхэгдэһэннээ, арадай хэрэглэмжын зүйлнүүдэй багаар үйлэдбэрилэгдэһэннөө болоно. Иимэ байдалһаа боложо, нэмэлтэ саарһан мүнгэн үлүү ехээр барлагдан, эрьесэдэ оруулагдаа.

Үнгэрһэн жэлэй байдалтай сасуулбал, мүнгэнэй эрьесэ 98,9 миллион түхэригөөр ехэ болоо.

Байгша оной зургаан һарын туршада республикын предприятинууд 12,8 миллион түхэригэй продукци хариин оронуудта эльгээжэ, тэрэ тоодо 3,7 миллион түхэригэй сүлөө һэлгэхэ валютатай болоо.

Түрүүшын хахад жэлэй дүнгөөр хариин оронуудта хэлсээнэй ёһоор эльгээхэ продукци 64 процент дүүргэгдээ. 7 миллион түхэригэй продукци эльгээгдэнгүй үлөө.

Байгша оной түрүүшын хахадта арадай хэрэглэмжын зүйлнүүдые, тэрэ тоодо хатуу архи үйлэдбэрилгэ 841,3 миллион түхэригтэ хүрөө. Тэрээнь урда жэлэйхитэй сасуулбал, 4,1 миллион түхэригөөр бага болоно.

294,5 миллион түхэригэй хэмжээнэй эдеэ хоолой зүйлнүүд буйлуулагдаа. Энэ дүн нёдондонойхиһоо бага бэшэ—103,3 процентдэ хүрэнэ.

1991 оной январь-июнь һарануудта мяхан (промышленна үйлэдбэри) 10,2 мянган тонно болоо. Энэнь үнгэрһэн жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, 72 процентдэ хүрэнэ.

Малай тоһон 1,2 мянган тонно гэхэ гү, али нёдондоной дүнгүүдэй 71 процентнь болоо.

Нёдондоной байдалтай сасуулхада, һүн —79 процентдэ, хилээмэн ба хилээмэнэй зүйлнүүд—115, кондитерска зүйлнүүд—91, талхан —98 процентдэ хүрэбэ.

Улаан-Удын мяханай комбинат, Петропавловкын заводһоо гадна бусад һүнэй ба тоһоной предприятинууд, бүхы кондитерска болон овощ буйлуулгын заводууд үйлэдбэриингөө хэмжээе (сасуулбариин сэнгээр) нёдондонойхиһоо бага болгоо.

Эдеэ хоолой бэшэ зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэ (хүнгэн промышленность ороногүй) 158 миллион түхэригтэ хүргэгдөө. Энэнь нёдондонойхиһоо 6,9 процентээр бага байна.

Эдеэ хоолой бэшэ зүйлнүүд — угаалай машина, «Агидель» электробритва, электро-гүсэнүүд, мебель гэхэ мэтэ эд бараан нёдондоной энэ үеынхитэй сасуулхада, 109—130 процентдэ хүрэнэ.

Харин шаажан түмэр амһартануудые, саадай гэрнүүдые бүтээлгэ 84—94 процентдэ хүрөө. Мебель үйлэдбэрилгэ мүнгэн зөөриин талаар дүүргэгдэһэн байбашье, ассортименттнь үсөөн болоо. Жэшээнь, «Бурятмебель» нэгэдэлдэ үхибүүдэй столнууд — 24 процентээр, стулнууд —21, диван-оронууд —42, креслэнүүд—12 процентээр багаар гаргагдаа.

Оборонно промышленностиин предприятинуудта конверсиин түхэлөөр эдеэ хоолой бэшэ зүйлнүүдэй үйлэдбэрилгэ 14 процентээр нэмээ.

Хүнгэн промышленностиин зүйлнүүд 256,1 миллион түхэригтэ хүрөө. Эдэ дүнгүүд нёдондоной хэмжээнтэй адли болоно.

Гэбэшье трихотаж хубсаһан үнгэрэгшэ жэлэйхиһээ һураргүй бага, оройдсол 74 процентдэ хүрөө. Тэрэ тоодо үхибүүдэй хубсаһа өөлго —47 процент болоно.

Байгша оной түрүүшын хахадта гүрэнэй болон кооперативна худалдаа наймаанай предприятинууд 1081,4 миллион түхэригэй зүйлнүүдые хүн зондо худалдаба. Элдэб эд бараа, бусадшье зүйлнүүдые худалдалга урда жэлэйхитэй сасуулбал, 296,2 миллион түхэригөөр ехэ болоо гэхэ гү, али 37,7 процентээр (бодото сэнгүүдээр) дээшэлээ.

Наймаанай бүхы предприятинуудта бодото сэнгүүдээр эд бараанай эрьесэ дээшэлээ. Энэнь рознично үнэ сэнгүүдэй хубилһан ушарһаа болобо.

Гүрэнэй хадагаламжаһаа дэлгүүрэй фондоор эд бараа, элдэб зүйлнүүдые гаргалга улам бүри хорожо байна. Жэшээнь, үнгэрһэн зургаан һарын хугасаада нёдондонойхиһоо мяханай зүйлнүүд 37 процентээр доошолоо, сагаан эдеэ ба эдеэнэй зүйлнүүд —25, маргарин —55, саахар болон кондитерска зүйлнүүд—28, сай—46, овощой консервэнүүд — 43, бүхы янзын бүд —38, анһаар өёһон гутал —25, мыло —56, трикотаж хубсаһан —23, элдэб янзын ойм һон —21 процентээр бага болоо. Харин сүлөө (коммерческэ) сэнгүүдые хэрэглэһэннээ боложо, тамхинай зүйлнүүд 5,5 дахин ехээр асаргаданан байна.

РСФСР-эй Верховно
РСФСР-эй Министрнүүдэ
РСФСР-эй журналис
хандаһан нээмэл

Бидэ, РСФСР-эй Журналистнуудай холбо мэл гүйсэдкомой заседанида хабаадагша нуудые зүбшэн хэлсээд, олон хэһэгээр гар городуудай, областной ба хизаарай слонд даг хэрэгсэлнүүдэй байдал түгшүүрилтэй б тэмдэглэнэбди. Саарһанай, хэлхээ холбоо лон бусад худэлмэриин үнэ сэнгэй тон ехэ рэһээ редакцинуудай коллективүүд үгырж даа хүрэнхэй. 30 мянган гаран журналист жэ магадгүй. Эгээл шухалань гэхэдэ, унш дог нютагуудайнгаа һонинуудые уншаха ар на. Нютагай һайнаар эмхидхэгдэһэн, хүгж Россие һэргээн бодхоохо шэглэлтэй мүнөө литика үнгэрэгжэ болохогүй гэжэ ойлгох лэй продукци хэрэглэдэг манай хэдэн милл лэ иимэ һаналтай байна. Апрель-май һара —82 хубинь бага хэблэлые тэрэ зандань у жэ хэлэһэн байна.

Элдэб албан зургаануудта нэгэнтэ бэшэ зүргүй байшоо. «Нютагай газетэнүүдые, р хи газетэнүүдые мүнгөөр ба саарһаар хам гаха тухай» гэһэн РСФСР-эй хэблэлэй болон сэлэй министр М. Н. Полторанинай һүүлш дал улам орёо болгоно. Ямаршье хамгаа лэлые иигэжэ хашажа, харшалжа байна б юрэнхыдөө мэдээсэлэй нютагай хэрэгсэлнүү үгы болгохо заабари ямар захиралта, ямар

Хүгжэнги гүрэнүүдэй улаасхоорондын д һэлэн, гүрэнэй хамгаалалгын политикые баадуулан, нарин нягтаар сахиха, Россин батаар тодорхойлогдоһон сэнгээр саарһа зөөхэ ба олоор хэблэхэ худэлмэриин сэн дакцинуудай коллективүүдтэ мүнгэн зөөри далнуудые түбэй гуримаар шиидхэхэ гэһэн дэ Таанарта ханданабди. Энэмнай манай гэжэ тоолохо эрхэтэйбди. Саг үргэлжэ гар гэлэлтэтэй налог тохохо гэжэ найдаха эрхэ

Ямар нэгэ албан зургаанай аша туйнь засагай түлөө редакцинуудай ба журнал тивүүд хуули бусаар амидарха ёһогүй. Д тэ табина гэһэн тобшололнууд ямаршье

Олонитын һанал бодолдо, эсэргүүсэлгэ дые эмхидхэлгэдэ түшэглэхэ эрхээ бид тайбди. Таарамжатай харюу абаагүй һаа, тын 20-һоо хойшо бэшэ хэблэлэй болон тараадаг бүхы хэрэгсэлнүүдэй худэлмэри син һэргылэмжын забастовко эмхидхэхэ бүхы үйлэ хэрэгүүдээ удаа дараалан, ш хэбди гэжэ найдуулнабди. Ондоо арга б сэлгын худэлөөнүүдые эмхидхэхэ ба таар асуудалнуудые гүйсэдком нютагай хэблэ таалаар комиссиин бүридэлдэ ородог забас тэ даалгана.

Хэсүү шанга энэ үедэ нэгэн һаналтай нэтэрүү, хатуу шанга байгаагүй һаа, хожо байха. Нэрэ хундээ. һэшхэлээ ба эрхэтэй шугамые дээрэ үргэжэ, өөрынгөө ба унш ные хамгаалаа.

РСФСР-эй Журналистнуудай холбо

Үндэр ургаса—

үдэр бүриин оролдолгоһоо

ЯМАРШЬЕ НИТРАДГҮЙГӨӨР ҮРГҮУЛНАБДИ

Энэ зундаа сагай уларилиимэ-тиимэ байба гэжэ гомдоһонойшье үлүү хаш. Июнь һарамнай, яһала аяма халуун үдэрнүүдтэйшье, хура бороотой, аздартайшье байжа, ургасада һайнаар нүлөөлөө. Газарай хүрьһэндэ һуулгагдаһан капустын рассада һүүлэй үедэ һайжараа, бүхэжөө. Зүгөөр бог үбһэн гээшэмнай айхабтар түргэнөөр ургажа захалаа. Эгээл энэ үедэ «гал түймэртэй» тэмсэжэ шадаагүй һаа, бог үбһэндөө дарагдаха байнаш. Тиимэһээ саг соонь зуруулд хоорондын элдүүрилгэ хэхэ хэрэгтэй болоно.

Овощ ургуулагшадта эдэ үдэрнүүдтэ ямаршьо амаралта гэжэ байдаггүй. Огородшод түхэреэн үдэр соо талмай дээрэ сабшуурнуудһаа һаладаггүй, харин үдэшэлэн тээшэ үдэрэй халуунай бууража захалхадань, огородоо үһалжа захалдаг юм. Манай огородой гол эдеэн — капустынгаа түргэнөөр томо болохынь тула бидэ арга шадалаараа ороддодогбди.

Манай звеногой гэшүүд байгша ондо «стахановска» гэжэ эртэшье, оройшье бэшэ эдеэшэдэг сортын капуста ургуулжа байнхай. Энэмнай табан гектарта таригдаһхай юм. Тэрээн дээрэһээ бүхыдөө 1500 центнерһээ доошо бэшэ ургаса хуряажа абахаар хараалнабди.

Звеногоймнай огородшод ажал дээрээ бултадаа эбтэй эетэйгээр худэлдэг, овощ ургуулха хэрэгые өөһэдөө һайн мэдэдэг хүнүүд юм. Эдэнэрнай хэд бэ гэбэл, Анна Петровна Родионова, Любовь Ивановна Малютина, Прасковья Петровна Ефремова, Анна Федотовна Попова, Ульяна Николаевна Степанова, Надежда Александровна Михалева, Нина Трофимовна, Евдокия Прокопьевна Фоминануудболоно.

Коллектив доторнай ажал гэзэгэ одоол «бурьялжа» байдаг гэхэдэ, алдуугүй. Гаксал манай залуу эхэнүүдтэ ажалынь угаа хүшэрхэн болоно аа гү гэжэ һанагдана. Юуб гэхэдэ, колхоз доторнай хүүгэдэй саад эри ганса юм. Тиигээдшье тэрэмнай ажахын түб —Десятниково һууринда оршодог. Иимэ байдал дээрэһээ залуу огородшоднай өөһэдынгөө Аленка болон Андрианууда углөөгүүр саадтань абаашаад, үдэшэлэниинь үхи хүүгэдээ дежурна автомашинаар һөөргэнь гэртээ асарха баатай болоно. Энэмнай угаа орёо хэрэг болоно бшуу.

Бурнашевойхид хабарһаа хойшо һууриндаа өөһэдын хүүгэдэй саад нээхэ тушаа ходо хөөрэлдэдэг болошонхой. Зүгөөр энэ саадай байшаниинь мэлхэйдэл адли аалаар баригдажа байна. Тэрэнээ намартаа тушаажа абаа һаамнай, ехэл зохид бэгэй.

Манай ургуулжа байһан капустамнай мүнөө жэлдэ һайн байхаар хүлеэгдэнэ. Баян ургаса суглуулхын түлөө огородшод оролдонол даа. Бидэ энэ капустаяа ямаршье нитрадгүйгөөр, гансаа нютагайнгаа үтэгжүүлгэ дээрэ ургуулнабди. Энэмнай хүн бүхэнэй бэе махабадта һайн байха ха юм.

Н. ФОМИНА,
Тарбагатайн районой «Маяк» колхозой овощ ургуулдаг звеное даагша, Десятниковын сельскэ Соведэй депутат.

«АЛТАН БУЛАГАЙ» ЗОРИЛГО

Аха нютагай байгаалиин баялигуудые ашаглаха талаар бага предприятинууд эмхидхэгдэнэ. Жэшээлхэдэ, агнуури болон аяншалга эмхидхэхэ талаар «Отоки», «Саянтур», «Саян-интер» ба бусад бага ажахынууд хүдэлжэ эхилэнхэй.

Арадай депутадуудай районно Соведэй президиумэй майн 16-най тогтоолоор «Алтан-Булаг» гэжэ акционериэ предприяти бии болгогдобо. Тэрэнэй гол зорилгонь гэхэдэ, барилгын шухала эд хэрэгсэл, арадай ажахыда хэрэгтэй эд бараа, үнэтэ шухаг минералнуудые оложо, үйлэдбэриллдэг байха, тиигээд худалдаа наймааанда гаргаха болоно.

Эрхүүгэй коммерческэ холбооной нэгэдэл, Ахын райсовет, БурССР-эй гүрэнэй тэдхэмжын комитет, «Бурятгеология» нэгэдэл, «Байкалкварцсамоцветы» экспедици, «Сосновгеология» нэгэдэл, «Аха» гэжэ кооператив, «Агрокредит» гэжэ комбанкын Орлигой филиал эмхидхэн байгуулагшадынь болоно. «Манай «Алтан-Булаг» байгаалиин баялигуудые һайнаар элдүүрилжэ, үнэтэй сэнтэй эд бараан болгожо, ажалша зоной аша туһада хэрэглүүлдэг болгохо хүсэлтэй гээшэ. Орлигто һаяар нефрит, мрамор үйлэдбэрилхэ цех нээхээр гэжэ хараалнабди. Тиигэхын тула нютагай хүн зоной дунда шулуу һиилдэг шадамар бэрхэ хүнүүдые бэдэржэ, тэдэниие уран бэлигэйнь талаар улам һургаха, дэмжэхэ зорилготой байнабди»,— гэжэ «Алтан-Булагай» директор Афанасий Дамбуевич Николаев хөөрэнэ.

В. ГАЛСАНОВ.

Ахын райондо

«УРДАМНАЙ—ДАЛАЙ ЕХЭ АЖАЛ»

Райондомнай арендаторнууд тиимэшье олон бэшэ юм. Хүргаа даража тоолохо болоо һаа, хоёр-гурба. Түрүү онол арга гэхэ гү, али мүнөөдэрэй уряагаар хүдэлдэг зоной дунда М. О. Арзухаевай бүлэ ороно. («Найрамдал» колхоз).

Угаас-Харһан хадаа арендаторнуудай үбэлэйнь байра мүн. Мэлс Ошорович Ольга Дашеевна хоёр арба гаран жэлдэ эндэл байрлажа, үхэр малаа үдхэжэ, үри хүүгэдээ ехэ болгоо юм. Ажал хүдэлмэри урагшатай, ажабайдал жаргалтай байгаа даа. Мүнөө тэдэнэрэй гэдэргээ эрьежэ, хэһэн ажалаа сэгнээд үзэбэлнь, болохотойл гэмээр бэшэ гү? Тиимэл даа.

Тэдэнэй мүнөө хаража байһан мал тоолохо болоо һаа, иимэ байна: 120 толгой хүхүүли гүүртын һарлаг, 70-аад тугал. Тиихэдэ тэдэнэй хубүүд Эдуард Булад хоёр 80-яад толгой адуун һүрэг даажа абанхай.

—Үбэлжэлгээ һайнаар үнгэрөөбди. Мүнөө Сахюуртадаа зунайнгаа байрада ʼнүүхэ гэжэ ехэл бэлэдхэлтэй, туха сүлөөгүй байнабди,— гэжэ гэрэй эзэн эхэнэр Ольга Дашеевна намда хэлээ һэн. Ахын саада бэедэ хээрэ ошохо үхэр мал шэгнэгдэнэ, шэнэ эзэдтээ дадхаагдана. Иигээд аян замдаа зорижо, хээрынгээ бэлшээринүүдтэ зөөхэ саг ерэхэнь,— гэжэ хөөрөөгөө саашань үргэлжэлүүлнэ.

— Ольга Дашеевна, адуун һүрэг хаража гараабди гэбэлта, 100 адуунһаа хэды унага абаабта?— гээд асуухадам,

—78 унаган абтаа даа. Мүнөө шэнэ азарга Зэдын аймагһаа асаргдаа. Үрэжэл һайтай азарга ааб даа. Тэрэнээ адуундаа табижа туршахабди. Хуушан азаргамнай үтэлөө. Магад 100 адуунһаа олон унага абажа болохобди,— гэбэ.

— Таанадтай үшөө хэд худэлнэб?

— Баярмаамнай һүргуулияа дүүргэһээр хоёр жэл соо бидэнэртэй ажаллана. Арендаторнуудай бүлын гэшүүн ха юм. Тиихэдэ Янжама арбадахи класс дүүргэбэ. Зунайнгаа амаралтада мандаа ходо туһалдаг юм. Эгээ зараха хүмнай гээшэл.

— Арендын гуримаар хүдэлхэдэ, ямар байнаб? Хүндэ гү?

— Шадаһан хүндэ бараг даа. 15 гектар себшалангай талмайтайбди. Өөһэдын хүсөөр газараа элдүүрилжэ, үбһэ ногоогоо хуряажа абанабди. Өөһэдөө өөһэдтөөл сабшаһан тула һайнаар, шанартайгаар хуряажа абахые ородонобди.

— Ажалай түлбэри ямар гэшэб?

— Газар, хото хорёо гэхэ мэтын түлөө түлэнэбди. Багахан нэгэ трактор заһабарилжа өөбаа һэмди. Табан жэлэй туршада эдэ бүгэдынгөө сэн дуу-ыень түлэхэ ёһотойбди. Тиигэбэл мүнгээ бад гэтэр абана аабзабди,— гээд Ольга Дашеевна энеэбхилбэ. — Сэхыень хэлэхэдэ, урдамнай далай ехэ ажал, Тэрээнгүй һаа, хэрэг бүтэхэгүй. Арендаторнуудай нэрэ солые дээрэ үргэхэ гээл һаа, ажалда шэнэ юумэ нэбтэрүүлгэ, дүй дүршэл шухала гээшэ. Иигээд үбһэнэй халуун хаһа эхилхэнь. Үбһэ тэжээлээ гүйсэд хуряажа абаха ёһотойбди. Түргэн болзорто, шанар һайнтайгаар хуряажа абабал, ерэхэ жэлэй үбэлжэлгые һайн үнгэргэхэбди гэжэ найдамаар,— гээд, Ольга Дашеевна хөөрөөгөө түгэсэбэ.

Мүнөө, арендаторнуд үни хада зуһаландаа ошожо, тугалнуудые абажа, үхэр малаа хээрын тунга ногоондо таргалуулжа байгаа ёһотой. Ажалай урагшатай байбал, һанаанииньшье тэнюун байдаг ла.

О. БАЛДАНОВА.

ЕРЭ НАҺАТЫН УТА ЗА

Залуушуул, үхибүүд тэрэниие хараашьегүй һаа, нэрьень дуулаһан байха. Энэ үбгэжөөл Хитадһаа үни хада — аяар гушаад оноор гаража, манай иишэ ерэһэн намтартай. Колхоз байгуулха үедэ огород дээрэ ажаллажа, ажахын үйлэдбэри хүгжөөхэ, урдань огородой эдеэ балай тоодоггүй эндэхи буряадуудта тэрэниие ургуулжа һургаха хэрэгтэ ехэ хубитаяа оруулаа. Энэ үедэ тэрэ гансаараа бэшэ һэн. Колхоз бүхэндэ хитад огородшод бии һэн. Удаань совхозой үйлэдбэридэ үни удаан саг соо ажаллаа. Мүнөө тэрэ ерэн нэгэтэй болоошье һаа, үшөөл хүнгэн, огородойнгоо эдеэгээр Хори тосхоной зониие хангаһан зандаа. Иимэ үндэр наһатай болоод, үшөө ажаллажа байха гээшэ гайхалтай даа.

Ли-Юн-Чин Локада Хитадай Арадай Республикын Шандунь провинцида олон үхибүүтэй айлай бүлэдэ 1900 ондо түрэһэн юм. Энэмнай Хитадта англиин тэмсэлэй боложо эхилһэн хүшэр хүндэ саг һэн. Мүн баһа Япон эзэмдэгшэд Хитадай газар, баялигуудые булимтаран абахые оролдодог, хүн зониень дарладаг бэлэй. Иимэ байдал олон үхибүүдтэй айлда аргагүй хүндэ һэн. Локадын гэртэхин табан хүбүүдтэй, хоёр басагадтай байгаа. Хүшэр байдалтай байһан энэ бүлын үхибүүд бага балшэр наһанһаа эхилжэ, ажал хэжэ дүршэнэн байгаа. Тэдэнэй эсэгэ огородшоноор ажаллажа, энэ мэргэжэлдээ үхибүүдээ һургаа һэн ааб даа.

Бага бээ хүсэхэдөө, хүбүүдынь олзо бэдэржэ эхилһэн байна. Локадашье 22 наһатай байхадаа, хэдэн үетэн нүхэдөөрөө Россин гүрэн зорёо һэн.

— Зай, Локадымнай мангир гү? Баһал бэрхэл шолмо даа. Энэ эртэ хабар тэрэнээ яажа ургуулагшаб,— гээд, нютагайнгаа зоной дэлгүүр дээрэһээ сэл ногоон мангир худалдан абажа байхыень ходол харагшаб. Урдань тэрэ өөрөө багахан тэргэ дээрэ хэжэ асараад, худалдажа һуугша бэлэй. Харин һүүлэй жэлнүүдтэ Хориин бэлэдхэлэй конторотой хэлсээ баталаад, тэрээндэ худалдадаг болонхой юм.

Юрэдөөл, Хоридо тэрэниие таниханагүй зон үсөөн ёһотой. Тэрэ үедэ хилэ үшөө хаагдаагүй байгаа. Тиимэһээ олон хитадуд Алас-Дурна зүгэй ой тайга соогуур ажамидаралай эшэ үндэһэн гээд тоологдодог хүн үбһэ (женьшень), алта, ан гүрөөл гол түлэб бэдэрдэг байгаа.

— Тэрэ үедэ эгээл аза талаантай нүхэднай хүн үбһэ ехээр оложо, мүнгэ ехэтэй баяшуулай, ажаһуудаг Шанхай хото абаашажа наймаалхадаа, нилээд ехээр баришатадаг һэн. Бишье баһал худалдажа, хүл дээрээ гараһан байхаб — гээд Локада үбгэжөөл хөөрөөгөө эхилээ һэн.

— Арай гэжэ олоод, алтанай сэнтэй энэ үргамалые нюусаар абаашажа, үнэтэйгөөр худалдаха гээшэ бэлэн бэшэ байгаа. Би залуу ябааб. Эд зөөриин хойноһоо сэхэ сэбэрээр ябахадаа, һанаагаа зободоггүй һэм. Арбаад жэлэй туршада аралжаа наймаа хэжэ, яһала дуршөөд, урдахияа хаадаг болоод байтарни, 1935 он гаража, хилэ хаагдаһан юм. Одоол тиихэдэ бидэ, залуушуул хари газарта бага эзргэ зүдэрөөд абаһан байхабди. Теэд эрэ хүн гээшэ элдэб бэрхэшээлнүүдые бэе дээрээ үзэхэ эзргэтэй бшуу.

Ли-Юн-Чин Локада хилын хаагдаһачай һүүлдэ нютаг ороноо ошохо аргагүй болоод байхадаа, гажаран муудаагүй, зоригтой хүн хадаа хатуужажа, түрүүшээр Уссурийск дээрэ, удаань Владивосток хотодо хүдэлөө. Пароходуудта ашаа тээдэг һэн. Энэ хүндэ ажал салин багатай байгаа. Тиигээдшье эндэ худэлжэ байтарнь, хатуу шэрүүн 1937 он гараа һэн. Энэл жэлдэ тэрэ газар нютагаа һэлгэхэ гэжэ Буряад орон — Улаан-Удэ зорижо ерээ бэлэй. Эндэ ерээд, нэн түрүүн Сотниково һууринда огородшоноор худэлжэ эхилээ. Город шадар ехэ хүлгөөтэй, ондоо яһатанда хүндэ һэн. Ород хэлэндэшье тиимэ һайн бэшэ һэн ааб даа. Тиимэһээ тэрэ Хориин аймаг ошохо болоод, иишэ ерэшэһэн байха юм. Эндэ ерээд, тэрэ үедэ Хори һууринда эмхидхэгдэһэн районой колхознигуудай һургуулиин огородшоноор ажаллажа эхилээ. Тус һургуули хүдөө нютагта хүдэлхэ агрономуудые, трактористнуудые, бухгалтернуудые бэлдэдэг һэн.

Жэл хүдэлөөд байхадаа, эндэхи эрхэ байдалда үндэр баян огородой эдеэ ургуулжа шадахаар гэжэ ойлгоод, зондошье харуулаа бэлэй. Уданшьегүй бэрхэ огородшониие Аланай колхозой түрүүлэгшэ Александр Снетков адаглажа, урижа абаашаа һэн. Тэрэл гэһээр тус колхоздо, удаань совхозой отделениндэ Локада үни удаан жэлнүүдтэ хүдэлөө.

Эндэ хүдэлхэдөө, ехэ амжалтануудые туйлаһан байна. Локадын ургуулһан огородой эдеэ, илангаяа, капуста абаха гэжэ район соохи зон һая болотор ябадаг, харгылдаг һэн. Тэрэ жэл бүри шалгуу партиин райкомой, райгүйсэдкомой Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдадаг бэлэй. Тэдэнэй дунда БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй 1957 ондо Локадада барюулһан Хүндэлэлэй грамота бии.

— Хэдыдэхи ондо һэм, мартааб. Москва, ВДНХ выставкэдэ ошожо ерээ һэм. Удаань иимэ путевко хэдэн дахин дурадхаа һэн. Теэд нэгэ дахин ошожо хараһан хадаа дахаад тиишэ ошохоёо зүрхэсөөгүй һэм,— гээд Локада үбгэн хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ.

Локада Буряад орон ерээд, дүшөөд наһа хүрэжэ ябахадаа, оройдоол хорёод наһатай залуухан Ульяна басагантай хүби заяагаа холбоһон юм. Мүнөө тэрэ наһанайнгаа нүхэр Ульяна Трифоновна Ефимоватай хамта өөрынгөө гэртэхин мэтэ, долоон үхибүүдые — табан хүбүүдые, хоёр басагадые үргэжэ, хүл дээрэнь гаргаад, эбтэй эетэй ажаһууна.

— Эгээл ехэ Сергей хүбүүмни Братск хотодо инженерээр хүдэлөөд

Советуудтэй» совет засайшо хэлэдэг мөнөөшье дний засагаа абаагүй байсе. РСФСР-эй ал бин болруушин Прее Ельцинийе Советуудэй ха гэжэ даб б, Гэбэшье гаргалгын, уудэй худэлжада зарим уд болохо

дүүд ба ажабайдал

Н БАЙХА ОТОЙБДИ

нөб. Юундэб ээ манай зө худэлмэрийн хэн ха юм. жэшээнүүдые р ааб даа. одвнайхидаал Советуудэй д элдэб даа- хайгаар ханбохэн хубинь эрэгэй түлөө олдоно бшуу. а. Буряадай, удэй Совед- нагууд би тэдэнь юуаб, огто мэ- районой нбажа, ажал нирходог хурагдадаггүй. нимэ нэрэтэй, нгэрэн сагай өөнөтой Верховкин ха юм. бии ха юм. хэрэгые удаа- ка байха таа- байжа, нэгэ а гэжэ ойлимэрхүү жэ- дожо болоо- д жэшээнүүнютагай Соирин ашаг тухай хэлэ- бидэ хүн оор хангаха ка, туха 'сунбайнабди, талонуудые ой эмхинүүд йгаа гэхээр... омнай 14 он ажаһуудэй худэлнилээд ехэ амта тосхон, аатай, арад хараада аба-

саднигуудые бариха, юрын лэ гуримтай, ариг сэбэр байлгаха гэхэ мэтэ олон мянган түхэригэй худэлмэри хэхэ болоноби.

Түмэр харгые хүндэлэн гараха шэнэ гараса хүн зоной эрилтээр бариха баатай болоодо. Энэ хэрэгтэ аяар 6 мянган түхэриг гаргашалабди. Тиихэлээрээ тосхоной болбосон түхэлтэй болгохо хэрэгтэ гаргашалха мөнгэмнай энээгээр һалашаба. Гэхэтэй хамта бог шоройгоо, хэрэггүй болоһон элдэб юумээ хаядаг газаргалмай түхээрхэ бологдожо байна. Энэниие тосхонойнгоо предприяти, организаци болон эмхи зургаануудай хүсөөр бариха гэжэ хэлсээд байнабди.

Эдихэ уһамнай арюун сэбэр бэшэ гэжэ санитарно-эпидемиологиин станциин худэлмэришэд хэлээд, 1992 он болотор хүн зониие сэбэр уһаар хангаха асуудал шиидхэгдэ гэһэн эрилтэ табиба. Баһал мүнгэ зөөри бэдэрхэ ушартай болоод байнабди.

Худөөгэй һууринуудта, худэлмэришэдэй тосхонуудта ажаһуудаг хүнүүд хубиин хамнабариин ажахытай байха ёһотой гэнэбди. Нютагай Советүүд хамнабариин ажахынуудые хүргөөхын түлөө орондолго гаргана.

Байгша ондо манай поссоведэй сессиин шиидхэбэринүүдээр 200 гектар сабшалангай газар Тайлсын совхозһоо таһалжа абаад, үхэр малтай хүн зондо хубаажа үгэбэди. Тэрэ сабшалангаа 10 жэлэй болзороор дамжуулан үгөөби. Тиихэдээ бидэнэр нуга сабшалангуудаа, бэлшээриингээ газарые эзэтэй болгохо гэһэн зорилго бэлүүлхэ гэлсээ һэмди. Мүнөө дээрээ гансал 30—40 айлда нуга сабшалан гү, али бэлшээри даалгагдажа үгтөөгүй байна. Энэ асуудал ойрын сагта ямар нэгэ аргаар шиидхэхэбди. Гэхэтэй хамта район соогоо эгээн түрүүшээр сабшалан һайжаруулха худэлмэри хэжэ эхилхэмнай гээшэ. «Плодородие» гэжэ кооператив хүн зондоо үгэһэн. 200 гектар газар дээрэ олон жэлэй ногоо тариха тухай хэлсээ баталба. Тиигэжэ нютагай Совет хүн зонойнгоо ажабайдалые һайжаруулха талаар хэмжээнүүдые абана гээшэ.

Ганса нуга сабшалан, бэлшээри хубаагаад худэлмэрээ дүүргээ бэшэбди. Үнгэрэгшэ хабартаа тосхондоо дүтэ байдаг ажахынуудһаа хартаабха тариха 20 гектар газар абажа, хүн зондоо хубаажа үгөө һэмди. Мүнөө тэрэ газарай соотог бүридэнь хартаабха һуулгагданхай. Энэмнай мүн лэ тосхоной хүн зониие эдеэ хоолоор хангалгые һайжаруулха хэрэгтэ нэмэлтэ хэмжээн боложо үгэнэ гээд тэмдэглэхэдэ болоно.

Бидэнэр тосхонойнгоо социальна хүргэлтын асуудалда саг үргэлжын анхарал хандуулнабди. Байгша ондо тосхоной соёлой байшан капитальнаар заһабарилагдаа. Тосхонойнгоо гудамжануудые сэбэр, болбосон түхэлтэй болгохо талаар хэмжэ ябуулгануудые бэлүүлэгдээ. Хүн зониие худалдаа наймаанай, ажаһуудалай хэрэглэмжын талаар хангалгые һайжаруулха гэжэ ороолдогдоно. Гэбэшье мүнөө эд бараан, эдеэ хоол хомор зандаа байнаар. Тиимэһээ өөһэдөө энэ хэрэгые һайжаруулха зорилго урдаа табинхайбди.

Буряадай ССР бүрин эрхэтэ байлгын Декларацы үнгэрэгшэ жэлдэ соносхоо һэмнай. Энэ шухала хэрэг манай республикын арад зондо ажабайдалаа һайжаруулха арга олгохо бээ гэжэ найдаһан байгаабди. Мүнөө дээрээ тэрэ бүрин эрхэтэ байлгын үрэ дүн харагданагүй гэе. Поссоведшье бүрин эрхэтэй гү?...

Манай Советэй харьяата газар дээрэ байдаг томо предприяти—Онохойн модоной комбинат болоно. Тэрэнэй үйлэдбэрилэн гаргаһан продукциие манай Совет мэдэлдээ абабал, ёһотойл эзэн байнабди, болобобди гэжэ тоолохо һэмди. Зүгөөр мүнөө хуушан ёһоороо, министерствэнүүд болон бүсад дээдын зургаануудтэрэнэй продукциие абаашаад, манай Советэ юумэ үлөөнэшьегүй гэхэдэ, алдуу болохогүй.

Миниий һанахада, нютагай Совет бүхэн харьяата газар дээрэ дүүрэн засаггүй эзэн байха ёһотойл!

А. МАСЛОВ.
Загарайн районой арадай депутадуудай Онохойн посёлково Советэй түрүүлэгшэ.

ҮГЭНҮҮДЭЙ «ҮЛГЫ»

гаршаг һаүнгэрэгшэ -да «буряад ийлуулаа һэм. эһэн хэлэнэй хараалаа хан- хүсэндөө Ород толи» арад зон- ябаһан олон уудал табиха

имэ асуудал, тэрэзндээ нгэрэһэн сагай эрдэмтэн, дурсагдагша ка, өөрынгөө ал хэлээгүй. соогоо ойрдыс ой хум. Мү- байбашье, нэгэ хэдэн ургэлжэ- ргаһан хэлсэ- ргэдэй ө- халуун на- удэ эдеэндэ нинь эли байнал даа. Жэшээнь: «горшоог соо мяха үйһэн хум, абаад эди». Үгышье һаа, «һаяхан үйһэн хум, бусалаг» гэхэ мэтэ. Буряад алфавидай гушан зургаан үзэг соогоо хэды зуу, мянган үгын үшөөл арадай дунда үлэһэнинь эли байнал даа. Зүгөөр «у» үзэгэй үгэнүүд (словарь соо) эхинһээнь һүүл хүрэтэр хараа бэшэб, юрэдөөл жэшээ болгон, зондо тунхаглаха гэжэ бодоо һэм. Энэ асуудалаар ямар эрдэмтэ харюусалгатайгаар худэлхэ гээшэб?..

Зарим үгэнүүдые буруу дүримэй үндэһөөр хазагайруулан хэлэдэг муутайбди... Жэшээнь: Ганса гэһэн үгые (сразу, одновременно гээд оршуулна). Энэмнай «Ганса»—гэһэн үгэһөө гаража «та» гэжэ залгалта абана ха юм. Энэмнай—«ганса», «нэгэ» юумые тодорхойлһон үгэ ха юм. Ганса! хадаа—ганса! (жэшээ—ганса! гэгүүлжэ, тэрэнэй ориганса хүбүүе сэрэгэй арын хүдэлмэридэ зараба). Сразу одновременно—гэһэн үгые (зургаан үзэгөөр) «Ганста»—гэжэ хэлэдэг ха юм, арад зон. Энэ үгэ бүруугаар али олон зохёол соо хэрэглэгдэжэ, шэхэндэ айхабтар хажар, харшаар соностодог.

Үгэ бүхэмнай өөрын үүргэ, эрхэтэй, һуури байратай хүнүүд мэтэ доторой нарин оньһотой түмэн ондоо «эзбсэгүүд» бшуу. Үгэнүүдые хүнүүд дураараа «мушхаха» бэшэ, харин үгэдэ өөһэдөө хүтэлүүлжэ, тэрэнэйл эрхэ соо алба хэхэ уялгатайбди!

Эрдэм болбосоролой зэбсэг бологшо суранзан хурса үгэнүүдтээ тон нягта, наряар хандаха, зон «далай» соогоо зоргоороо «бэлшэнэн» үгэнүүдээ суглуулха, согсолхо саг ерээл даа, нүхэд...

Данзаран ДОРЖОГУТАБАЯ.
Хоёрхэ нютаг.
Хэжэнгын аймаг.

Зэдын оньһожоруулагдамал ойн ажахын дэргэдэ модо үйлэдбэрилхэ бага предприяти нээгдэһээр хоёр һара болобо. Тус предприятида модоор дарха хэхэ хоёр цех, гурбан пилорама бии.

МОДОНОЙ МАГАЗИН

Бага предприятиин дархашуулай хэһэн сонхын рама, ставни, үүдэн, болон гэрэй бусадшье хэрэгсэлнүүдые нютагай зон ехэ дуратайгаар худалдажа абана. Гадна энэ ажахын уран гартан дачын гэрнүүдые барижа худалдана. Гэхэтэй хамта тус предприяти үйлэдбэрилһэн юумэеэ худалдаха хоёр дабхар магазин барижа, эдэ үдэрнүүдтэ ашаглалгада тушааба.

Газаа, досоо талаһаа лагаар будуулһан, элдэбын һайхан угалзануудаар шэмэглэгдэнэн, үндэр томо байшан холоһоо зоной анхарал татана.

Зүгөөр ганса энэ магазин бүхы нютагай зоной хэрэглэмжэ хангажа шадахагүй байна. Гэбэ яабашье предприятиин худэлмэришэд һаала ороолдоно.

О. ДУНАЕВА.

Россида буддын шажанай гүрэнэй эрхэтэй болгогдоһоор 250 жэлэй ойдо

ҮНДЭР ТҮРЭЛТЭ ДАЛАЙ-ЛАМЫН АГА НЮТАГТА АЙЛШАЛАЛГА

Ород гүрэндэ буддын шажанай гүрэнэй эрхэтэй болгогдоһоор 250 жэлэй ойтой дашарамдуулан, Буряад орондо Үндэр түрэлтэ Далай-ламын морилһон тухай хэблэлнүүдтэ толилогдоо, телевиденеэр харуулагдаа, радиогоор сонсохогдоо бэлэй. Тиимэһээ энэ Үндэр изагуурта багшымнай Ага нютаг морилһон ушар түрэл арадаймнай аша буянгаар ехэ байһые гэршэлбэ.

ИЮЛИИН 19-дэ, үдэшын 6 час 30 минутада Гэгээн алдарта Далай-лама нютагтамнай морилжо, холо ойрын газарһаа энэ уулзалгада зорижо ерэһэн санаартан, һүзэгтэн олоороо сугларжа, ехэ айлшанаа хүндэтэйгөөр хүлээн абаба. Ага тосхоной агаарай онгосын бүүдалда Үндэр түрэлтын эхэ газараймнай хүрьһэ дүмүүхэнээр гэшхэхэдэнь, Агын дасанай шэрээтэ лама Золто Жигмитов, Сүүгэлэй дасанай наһажаал лама Жимба Цыбенов гэгшэд ехэ айлшанаа золгон үгтөө. Мүн окрсоведэй түрүүлэгшэ Г-Д. Цэдашиев түрүүтэй нютагаймнай бусад хүтэлбэрилэгшэд энэ уулзалгада байлсаба. Аэропорт-һоо Агын дасан хүрэтэрхи харгы замда хэдэн олон хүн алда хадаг дэлгэн, адис, санзай, хүжэ уюулан, маани мэргэмээ уншан, Гэгээн түрэлтэ Далай-ламада талархалаа мэдүүлэн байба. Ехэ айлшанаймнай Агын дасанай үргөө орохо үедэнь сан хэнгэрэгэй, үхэр бүреэ, бэшхүүр, дунгарнуудай абяан эдэлжэ, суглаРһан хүн бүхэнэй зүрхэ сэдьхэлдэ арюун мэдэрэл түрүүлбэ. Нютагтамнай арбаад үдэрэй туршада таһалгаряагүйгөөр орсжо, нилээд ехэ хохидол ушаруулһан хура бороошье Үндэр түрэлтын морилхолоор гансата сэлмэжэ, досоомнай нара гаража, оршон тойрон ажана тэнюун байдал мандаа һэн.

АРЬЯА БААЛА БУРХАНАЙ ВААН ТАБИЛГАН

ДАЛАЙ-ЛАМЫН Дээдын правительствын министр Калсан-Еши, Далай-ламын аха Түбдэн Норбо гэгшэд март һарада Агын дасанда морилхоодоо, Үндэр түрэлтын нютагаймнай һүзэгтэндэ, олон амин зондо зорюулжа, Арьяа Баала бурханай ваан табиха тухай шэрээтэ лама Золто Жигмитовтэй зүбшэлэн юм. Ушар юуб гэхэдэ, Далай-ламанар хадаа бодисадва Арьяа Баала бурханай амиды һүнэһэн түрэнэ гээд тоолгододог. Тиимэһээ арбан дүрбэ дугааршье Далай-лама. Данзанжамса Арьяа Баала бурханай хубилгаан болоно бшуу.

Энэл ушарһаа Үндэр түрэлтэ багшамнай июлиин хориной үглөөнһөө эхилжэ, арад зоноймнай амгалан тайбан байдалай түлөө Арьяа Баала бурханай ваан табилганда бэлэдхэл хэжэ эхилээ һэн. Даша Лһундублин гэжэ хиидһээ холо бэшэхэнэ, нарһан модод соо баригдаһан тусгаар дуганшэрээ соо Ехэ изагуурта багша бэлэдхэл хэжэ эхилбэ. Үндэр түрэлтэ үе-үе болоод лэ, забһарлалга хэхэдээ, Ага нютагаймнай амитан, бодос бүхэнэй хойшонхи хуби зояае элирүүлһэн зурхай зурадаг байгаа гээд һүзэгтэн баталнад. Зүгөөр июлиин хорин нэгэнэй үдэрһөө эхилээд, гурбан үдэрэй туршада, үглөөнэй найман сагһаа эхэ зургаан зүйл хамаг амитаниие хамгаалан сахиха Арьяа Баала бурханай ном табижа, энэрхы һайхан сэдьхэл, нигүүлэсхы арюун сүртал үргэн олон арад түмэндэ үршөөжэ, Бурхан багшын шажанай гүн ухаанай дээдэ хэмжээнэй болбосоролые нютагтамнай дэлгэрүүлбэ гээшэ. Гэнинсанвар, Гончиксумла, Бодисадвын тахил гэхэ мэтэ нангин зүйлнүүдые бутээгээ. Ехэ багша номнол соогоо нэн туруулэн хүн бүхэниие олоной түлөө буян хэжэ ябахыень айладхаба. Гадна бээ, хэлэн, сэдьхэл гурбаяа тон арюунаар абажа ябахыень уншалгада хабаадагшадые уряалба. Ушар юуб гэхэдэ, хүмүүн бүхэн өөрын лэ үйлэ хэрэгээр элдэб нүгэл баршад суглуулна. Энэнһээ зайсахын түлөө хүн гээшэ Бурхан багшын номнолые нангинаар сахин ябаха ушартай. Хэдэн арбаад мянган хүн зон энэ уншалганүүдта хабаадалсажа, сэдьхэл бодолоо арюудхажа, һайхан һанаагаар хүсэн түгэс нютаг-нютагаа мордохо аргатай болобо.

АЛХАНА БАРААЛХАБА

АГА НЮТАГАЙ баруун-хойто зүгтэ оршодог Алхана уула хадаа, дэлхэй дээрэхи зургаан дагшан гэхэ гү, али мүргэлэй ороонуудай нэгэн гэжэ тоолгододог. Хүбэн хөөбэр үүлэдээр хүнжэл хэжэ налайһан, хүжэ ногоон сэсэгүүдээр хаяабша хэжэ хабтайһан нютагаймнай энэ алдарта уула алтан дэлхэйн шэмэг болоһоор үнинэй. Огторгой тулама орьёлдонь омог бүргэдүүд уурхайлдаг, хабтагай үргэн тайгадань хамаг ангууд байрладаг, аглаг тэнюун энгэртэнь аршаан булагынь шэргэшэгүй. Арса тэрэнгиин үеэр, ая гангын задараад байхада, агуу уула Алханаяа хорахадамнай, ульгэрэй орондол энхэ амгалан мандадаг. Үүдэн сумэ, Димшэгэй сумэ, Юһэн хобоогой аршаан, Эхын умай гэхэ мэтэ тэндэхи үзэсхэлэнтэ газарнууд гоё һайханаараа холо ойрын айлшадые гайхуулдаг. Тунгалаг уһата аршаанаарнь бээ арюудхаһан хүнүүдэй олонхидынь элдэб үбшэнһөө эдэгдэг заяатай.

Үндэр түрэлтэ Далай-лама нютагтамнай морилоод байхадаа, хүрэһөөр лэ Алхана уула бараалхаха тухайгаа мэдүүлээ һэн. Тиигэжэл июлиин 21-нэй үдэрэй хоёр сагта Ехэ багшамнай нютагайхидаймнай нангинаар шүтэдэг газар руу агаарай онгосоор залараа бэлэй. Хахад часай туршада нидэжэ, Алханын бооридо бууһанай нүүлээр аятомашинада һуужа, үүдэн сумэ тээшэ шэглээд ябаба. Агыншье, мүн ондоо нютаг оронойшье улад зониие мүргэлэй энэ орон руу уряалан, үүдээ хододоо сэлээд байдаг һүлдэтэ газарһаамнай нилээд зайтайхан газарта буужа, Далай-лама ороондонь ябагаар гараба.— Агуу уула Алханын орьёлдо хүрэхэ гээшэ нилээд хүшэрхэн байба. Зүгөөр буян мүргэл хэжэ ябаһан хүн бүхэн байдалай гү, али аян замай хүндэһөө зүрхэсэхэ ёһогүй,— гэжэ үглөөдэрынь эзлжээтэ уншалгын үедэ сугларагшадта айлдхаа һэн.

Үндэр түрэлтэ Далай-лама Алханын орьёлһоо орон нютагыемнай хаймадан хаража урмашаһанай удаа, хоёр часай туршада ехэ уншалга бутээжэ, оршон тойронхи газар дайдыемнай арюудхаба. Алханын ороһоо Хаан, Согто уулануудтай, Пунсэг, Баатар, Баршаяа эреэн хадануудтай холоһоо хүхэрэн, альган дээрэ мэтээр аржын харагдадаг. Тиимэһээ орон нютагаймнай бусад хадануудшье Үндэр түрэлтын адис санзайһаа, маани мэргэмһээ арюудхагдаба хаш.

ҺАЙХАН ҺАНАЛ СЭДЬХЭЖЭ ЯБАХА

ИЮЛИИН хорин хоёрто үдэрэй гурбан сагта журналистнуудтай Далай-ламын пресс-конференци зарлагдаа һэн. Энэ ушараар округой хэблэл болон телевидени, радиогой, ТАСС-ай болон Монголой Арадай Республикын «Марал» гэжэ нэгэдэлэй журналистнууд, Франциин болон Литвагай телевиденин, мүн Буряадай республикын, Шэнэ тосхоной ёһоор, Польшодо уугдадаг бүхы архиин 15 процентые совет аяншалагшад асардаг гэжэ тодорхойлогдоо.

«Газетэ выборчей» гэгшын репортер Я. Гуго-Бадер нэгэ иимэ ушар онсолон тэмдэглэнэ:

— Зүүн зүгһөө ерэһэн аяншалагшадай асарһан юумэеэ наймаалдаг Варшавын соёлой байшан руу хэдэн үдэрэй туршада алхалһан байнаб. Хүрэжэ ерэһэн совет автобусуудта дүтэлжэ, түрэ хурим хэхэеэ байнаб, 400 шэл архи хэрэгтэй гэжэ хэлэдэг һэм. Аяншалагшад сэнгээ нэрлэжэ захалха. Нэгэ шэл архиин түлөө 30 мянган злото эридэг байна. Нэгэ-нэгэ шэлээр худалдаха болоо һаа, 35 мянгые эрихэ. Ородууд архияа ганата бултыень худалдаха дуратай. Юуб гэхэдэ, тэдэ Польшодо богони болзороор ерэнэ бшуу. Тиимэһээ асарһан архияа түргэн худалдаха дуратай байдаг. Сэнгынь тодорхойлоод, архияа тооложо захалнабди. Нэгэ хүн 30 шэлһээ үсөөн архи асардаггүй. Нэгэ жолоошон загас мөөрэ хэхэ газартаа 70 шэл архи нюуһан байгаа. Бүхэ 400 шэл архиин бэлэн болоод байхада, мүнгэндөө ошоод ерэхэмни гээд, үгы болошодог һэмби».

Репортер иигэжэ арбан автобусой аяншалагшадтай хоорэлдэхээ залхуурааг үй. Хоер автобус соонь — 400 гаран, долоон — 300 гаран, һүүлшын автобус соо 289 шэл архи олдоо һэн. Тэрэнэй Польшын тамуужанай управлени ошохэдонь, адаглэмжэнь, баталагдаа бэлэй. Совет автобус бүхэн соо аяншалагшадтай хамта дунда зэргээр 200-һаа 400 шэл хүрэтэр архи хилэ гаталан гарадаг байна.

Автобусуудта бусая. Тэдэ бүгэдэ совет болон Польшын тамуужанда шалгагдаһан байна. Тэндэхи алба хаагшад «Юу абажа ябанабта?» гэжэ асуугаад, ашаагнь харадаг, заримдаа һайса шалгадагшье байха. Тэд оронойнгоо экономическа аша түйые хамгаалжа байһан эдэ хүнүүд арбан хүнэй нэгые шалгадаг заншалтай. Тамуужанай хажууда 1—2 сагай туршада байхадаа, хухэ-сагаан болошоһон аяншалагшадай хайрсагаа абажа ошоод, хойно хойноһоонь хэдэн шэл соохи архи хананааб руу адхажа байхыень хараһаншье байнаб. Тамуужангууд ямар херхо гээшэб, юушье нюухын аргагүй гэжэ байгаад аяншалагшад хоорондоо хөөрэлдэдэг юм. Гэбэшье хэды шэнээн архи олдонгүй хилэ гарадаг бэ гэжэ мэдэхэ болоодби. Июлиин 4-дэ пассажирнуудай автопредприяти иигэжэ мэдээсэбэ: «СССР-һээ туйлай ехэ хэмжээнэй архи Польшо руу зөөгдэнэ гээд эндэхи тамуужангууд тэмдэглэнэ. Үдэр бүри хилэ дээрэ хэдэн арбаад мянган шэл архи булаагдадаг юм. Тэдэнэй зариманиинь баймга уһан руу юулэгдэнэ, бусадынь Польшын архиин заводуудта абаашагдана».

Тиигэжэ үдэр бүри хилэ дээрэ хэдэн арбаад мянган шэл үлэнэ, харин автобусууд болон автомобильнууд дүүрэн архи шэрэнхэй саашаа гарана. Ханааб руу хаяхадашье хорохогүй архи хилэ хүрэнэ гээшэ ааб даа. Тиихэдээ тамуужанай херхо нюдэнһөө алад гарахын тула бага-сага мэхэ хэрэгтэй гээд заримашууд хэлэдэг. Тамуужанай хиналта шалгалтада орохогүйн тула 20 доллар үгэхэ хэрэгтэй гээд Польшын репортер Я. Гуго-Бадер тэмдэглэнэ.

Архи зөөдэг аяншалагшадта хабаатай уголовно хэрэгүүдые бүридхэлдэ ябадаг албан совет талада бии юм гү, али үгы гү мэдэнэгүйб. Харин Польшодо тиимэ албан бии. Үнгэрэгшэ жэлдэ совет эрхэтэдтэ хабаатай уголовно 54 иимэ хэрэг эхилэгдэһэн байгаа. Энэмнай тамуужанай ба полициин нюдэ хаажа шадахагүй горитойхон лэ наймаан байгаа гэжэ багсаалха хэрэгтэй.

Польшодо шэнэ засагай тогтоогдоһонһоо хойшо зүүн зүгэйнгээ хүршэдэ ухаа зааһаншуугаар хандадаг болонхой. Гадна үнгэрэгшэ жэлдэ эндэхи гадаадын худалдаа наймаан муу бэшэ дүн харуулаа. Тиигэжэ материальна талаараа һураггүй дээгүүр ябахадаа, архи худалдажа олоһон бага сага зөөриинь тооншьегүй байжа болоно бшуу.

И. ГАЛКИН,
ТАСС-ай корр.

Зураг дээрэ: Польшо руу урилгаар ошоһон совет хүнүүд Варшавын түбтэ иигэжэ хүнгэн сэнгээр архи худалдадаг.

ЦАФ-ТАСС-ай фото.

АРХИМНАЙ ХИЛЭ ГАТАЛАН ГАРАНА

Советскэ Союзда архи талоноор худалдадаг гэжэ полягта хэлээ һаатнай, хэзээшье үнэншэхэгүй. Эндэ ород архи уһан далай мэтэ урдажал байдаг. Гадна тэрэниие гүрэн түрын хэлсээгээр бэшэ, харин аяншалагшад абажа ерэнэ.

Эндэ тоолоһоной ёһоор, Польшодо уугдадаг бүхы архиин 15 процентые совет аяншалагшад асардаг гэжэ тодорхойлогдоо.

«Газетэ выборчей» гэгшын репортер Я. Гуго-Бадер нэгэ иимэ ушар онсолон тэмдэглэнэ:

— Зүүн зүгһөө ерэһэн аяншалагшадай асарһан юумэеэ наймаалдаг Варшавын соёлой байшан руу хэдэн үдэрэй туршада алхалһан байнаб. Хүрэжэ ерэһэн совет автобусуудта дүтэлжэ, түрэ хурим хэхэеэ байнаб, 400 шэл архи хэрэгтэй гэжэ хэлэдэг һэм. Аяншалагшад сэнгээ нэрлэжэ захалха. Нэгэ шэл архиин түлөө 30 мянган злото эридэг байна. Нэгэ-нэгэ шэлээр худалдаха болоо һаа, 35 мянгые эрихэ. Ородууд архияа ганата бултыень худалдаха дуратай. Юуб гэхэдэ, тэдэ Польшодо богони болзороор ерэнэ бшуу. Тиимэһээ асарһан архияа түргэн худалдаха дуратай байдаг. Сэнгынь тодорхойлоод, архияа тооложо захалнабди. Нэгэ хүн 30 шэлһээ үсөөн архи асардаггүй. Нэгэ жолоошон загас мөөрэ хэхэ газартаа 70 шэл архи нюуһан байгаа. Бүхэ 400 шэл архиин бэлэн болоод байхада, мүнгэндөө ошоод ерэхэмни гээд, үгы болошодог һэмби».

Репортер иигэжэ арбан автобусой аяншалагшадтай хоорэлдэхээ залхуурааг үй. Хоер автобус соонь — 400 гаран, долоон — 300 гаран, һүүлшын автобус соо 289 шэл архи олдоо һэн. Тэрэнэй Польшын тамуужанай управлени ошохэдонь, адаглэмжэнь, баталагдаа бэлэй. Совет автобус бүхэн соо аяншалагшадтай хамта дунда зэргээр 200-һаа 400 шэл хүрэтэр архи хилэ гаталан гарадаг байна.

Автобусуудта бусая. Тэдэ бүгэдэ совет болон Польшын тамуужанда шалгагдаһан байна. Тэндэхи алба хаагшад «Юу абажа ябанабта?» гэжэ асуугаад, ашаагнь харадаг, заримдаа һайса шалгадагшье байха. Тэд оронойнгоо экономическа аша түйые хамгаалжа байһан эдэ хүнүүд арбан хүнэй нэгые шалгадаг заншалтай. Тамуужанай хажууда 1—2 сагай туршада байхадаа, хухэ-сагаан болошоһон аяншалагшадай хайрсагаа абажа ошоод, хойно хойноһоонь хэдэн шэл соохи архи хананааб руу адхажа байхыень хараһаншье байнаб. Тамуужангууд ямар херхо гээшэб, юушье нюухын аргагүй гэжэ байгаад аяншалагшад хоорондоо хөөрэлдэдэг юм. Гэбэшье хэды шэнээн архи олдонгүй хилэ гарадаг бэ гэжэ мэдэхэ болоодби. Июлиин 4-дэ пассажирнуудай автопредприяти иигэжэ мэдээсэбэ: «СССР-һээ туйлай ехэ хэмжээнэй архи Польшо руу зөөгдэнэ гээд эндэхи тамуужангууд тэмдэглэнэ. Үдэр бүри хилэ дээрэ хэдэн арбаад мянган шэл архи булаагдадаг юм. Тэдэнэй зариманиинь баймга уһан руу юулэгдэнэ, бусадынь Польшын архиин заводуудта абаашагдана».

Тиигэжэ үдэр бүри хилэ дээрэ хэдэн арбаад мянган шэл үлэнэ, харин автобусууд болон автомобильнууд дүүрэн архи шэрэнхэй саашаа гарана. Ханааб руу хаяхадашье хорохогүй архи хилэ хүрэнэ гээшэ ааб даа. Тиихэдээ тамуужанай херхо нюдэнһөө алад гарахын тула бага-сага мэхэ хэрэгтэй гээд заримашууд хэлэдэг. Тамуужанай хиналта шалгалтада орохогүйн тула 20 доллар үгэхэ хэрэгтэй гээд Польшын репортер Я. Гуго-Бадер тэмдэглэнэ.

Архи зөөдэг аяншалагшадта хабаатай уголовно хэрэгүүдые бүридхэлдэ ябадаг албан совет талада бии юм гү, али үгы гү мэдэнэгүйб. Харин Польшодо тиимэ албан бии. Үнгэрэгшэ жэлдэ совет эрхэтэдтэ хабаатай уголовно 54 иимэ хэрэг эхилэгдэһэн байгаа. Энэмнай тамуужанай ба полициин нюдэ хаажа шадахагүй горитойхон лэ наймаан байгаа гэжэ багсаалха хэрэгтэй.

Польшодо шэнэ засагай тогтоогдоһонһоо хойшо зүүн зүгэйнгээ хүршэдэ ухаа зааһаншуугаар хандадаг болонхой. Гадна үнгэрэгшэ жэлдэ эндэхи гадаадын худалдаа наймаан муу бэшэ дүн харуулаа. Тиигэжэ материальна талаараа һураггүй дээгүүр ябахадаа, архи худалдажа олоһон бага сага зөөриинь тооншьегүй байжа болоно бшуу.

И. ГАЛКИН,
ТАСС-ай корр.

Зураг дээрэ: Польшо руу урилгаар ошоһон совет хүнүүд Варшавын түбтэ иигэжэ хүнгэн сэнгээр архи худалдадаг.

ЦАФ-ТАСС-ай фото.

НЮТАГ НЮТАГАЙ ҺОНИН

МУХАР-ШЭБЭРТЭ

«ҺЭБШЭЭХЭН» ЗОХИДШООГДОО

Мухар-Шэбэрэй эдеэ хоолой комбинадта «Тархун», «Лимонад» гэжэ һэрюун ундануд гаргагдадаг һаа; һаянай «һэбшээхэн» («Ветерок») гэжэ шэнэ унда гаргадаг болобо.

Районой хүн зондо шэнэ ундаһай амтан зохидшоогдоо хэбэртэй.

АЗА ТАЛААНТАЙШУУЛ

«Одон» совхоздо сурхарбаанай болоходо, лотерей эмхидхэгдэһэн байгаа. Ажахын механизатор Ширап Аюрович Аюровта аза талаан тудежа, «Урал» мотоцикл шүүжэрхёо.

Хусөөтын сомсоведэй түрүүлэгшэ Т. Г. Будаев «Бирюса» түхэлэй холодильник хурьган хоёрые шүүһэндээ, авгагүй ехээр баярлаба.

Пенсионер Дашинима Ринчинов «Рассвет» гэжэ телевизор шүүжэ, ехээр үрмашаа. Жолоошон Владимир Будаев 1600 түхэригэй хибэс шүүхэ азатай байба.

«Сурхарбаан-91» «Одон» совхоздо эмхитэйгээр үнэргэгдэхэһөө гадна, олон зондо мартагдахагүйнь гээшэ.

УЛАСХООРОНДЫН НЭРЭТЭЙ

Манай районой пионернүүдэй «Хуһахан» («Березка») гэжэ лагерь уласхоорондын лагерь болгогдобо.

Байгалай жаса, «Бурятколхозздравница» нэгэдэл, Голландиин «Соёлой экспресс» болон Белоруссиин «Экоэкспресс» гэжэ фирмэнүүд эмхидхэн байгуулагшадынь боложо тодороо.

В. ШИРДАРМАЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.

СЕВЕРОБАЙКАЛЬСКДА

ХУУШАН СЭНГҮҮД ТОГТООГДОНО!

Северобайкальск хотын һүнэй кухнийн хүдэлмэрилэгшэд хотынгоо балшар жаахан үхибүүдтэ үдэрэй 2 мянга гаран порци продукци үйлэдбэрилдэг юм.

Июль һарын эхинһээ һүн, эзэгэй, кефир болон бусадшье һүнэй зүйлнүүд апрелийн 2-ой урда тээхи сэнгүүдээр худалдагдадаг болобо. Яагаад иимэ арга олдобоб гэхэдэ, горсовет энэ хэрэгтэ өөрынгөө бюджедһээ мүнгэ һомолһон байна. Гадна Северобайкальск хотын һургуулинуудай буфедүүд соохи эдеэ хоолой сэн нэмэһэн юм. Энэхиие мүн лэ хуушан сэндэнь оруулха арга бэдэрэгдэжэ байна. Энэ асуудал һаяын үдэрнүүдтэ шийдхэгдэхэ.

ЕРҮҮЛ ЗОН ОЛООРОО ЗӨӨНЭ

Северобайкальскын түмэр зам дээрэ энэ жэлдэ контейнернүүд ехэ дуталдана. Юуб гэхэдэ, эндэхи нютагуудһаа, БАМ-ай посёлогуудһаа зон олоор зөөжэ ябана. Гол шалтагааниинь гэхэдэ, автомашина абаха зорилготойгоор мүнгэеэ тусхай нөөсэлгэдэ хэхэ арга байгша оной майн 15-һаа болюулагдаа бшуу. Тиихэдэ эндэхи зон гэр байраар ехэ дуталдадаг байна. Гадна олонхи предприятинууд хаагдаа, хүдэлмэришэдэй тоо үсөөрүүлэгдээ.

Байгша оной хахад жэл соо 211 болэ Северобайкальскые орхижо ошоо гэжэ городой паспортна столой хүдэлмэрилэгшэд мэдээсэнэ. Хүйтэн болотор үшөөшье олон хүн зөөхэ хэбэртэй.

С. АКИМОВА.

ЭРДЭМЭЙ ЭЛШЭ САСАНА

Үльдэргын дунда һургуули тухай тэмдэглэлнүүд

Яруунын аймагай Үльдэргын «Коммунизм» колхоз 60 жэлэйнгээ ойе тэмдэглэхэнь. Энэ 60 жэлэй хугасаа соо нютагта дабагдаһан бэрхэшээлнүүд, түйлагдаһан амжалтануд, ехэ хубилалтануд ба соёл гэгээрэл эдирэн тодорхонь гээшэ.

Тиихэдэ Үльдэргын дунда һургуули нютагайнгаа зоной соёл болбосоролдо, бүхы ажабайдалда ехэхэн нүлөө үзүүлнэн байха.

«Коммунизм» колхозой бүхы ажалшад, нютагһаа гараһан мэргэжэлтэдшье ажалай дүй дүршэл, эрдэм бэлигэй эхиие энэл һургуулиһаа удхан абаһан байна.

Заха-Толгойн эхиншье, Зуун-Үльдэргын дундашье һургуули байхадаа, нэгэл зорилготой эрдэм бэлигэй эхин харгын байһан гээшэ. Нютагай һургуули 70 шахуу жэлэй баяншье, һониншье түүхэтэй. Һургуулимнай хуушан монголшо Бишыдан багшаһаа түүхэтэй юм. Үльдэргынхид ехэ аза талаантай зон ааб даа. Тон бэрхэ багшанар эндэ хүдэлнэн намтартай: Ж. Ж. Жабон, Б. Н. Цыренжапов, Буряадай республикын габьяата багшанар: Д. О. Ширабон, Ж. Ц. Цыжипов, Н. А. Климова, Ц-Х. Ж. Жамьянова, Д. Ц. Цыдыпова, Б. Чимитова; РСФСР-эй габьяата багшанар М. З. Янгутова, Д. Д. Дондокова, республикын соёл гэгээрэлэй габьяата хүдэлмэрилэгшэ Д. Б. Гатыпова; һургашадай ба түрэлхидэй мэгтаалда хүртэһэн С. Н. Нимаев, Д. Б. Доржиева, А .М. Николаева, Ц. О. Бимбаева, Д-Х. А. Цыбенова, Д. Ж. Цыденова, Л. Ф. Шишкова, А. Д. Голубева, М. М. Шабаева, П. И. Сперанская г. м. олон тоото багшанар һургашадтаяа сэсэн ухаагаа, хурдан бодолоо, хурса хэлээ, энэрхы сэдьхэлээ хубаалдаһан лэ гээшэ.

20-ёод жэлдэ директорээр хүдэлжэ, Социалис Ажалай Герой болотороо ургаһан, РСФСР-эй габьяата багша Ц. Н. Номтоевой ажал хүдэлмэри һургуулиин түүхэдэ ехэхэн һуури эзэлнэ гэжэ онсолон хэлэлтэй.

Олон тоото бэрхэ багшанарай хэшээл шудалхаһаа гадуур ажал хүдэлмэриин дүй дүршэл ,нарин нягтые, бүхы юумэндэ гамтайгаар хандалга, гоё һайханиие зүбөөр сэгнэжэ, хүндэмүүшэ, зоригтой, тэсэмгэй, зан абари һайнтай—«хүн болохо багаһаа»,— гэһэн үгын удхаар хүмүүжүүлэгдэһэн зон олохон лэ һураһаншье, дүүргэһэншье байха.

Үльдэргын дунда һургуули дүүргээд, мүнөө үень 60—70 оюутан дунда мэргэжэлэй ба дээдэ һургуулинуудта һуранед. Тэдэнэй дунда мүнгэн медальтайгаар дүүргэһэн Данзанова Эржена МГУ-дэ һурана, психолог болохо зорилготой, мүн баһа эрхим һайнаар дүүргэһэн Будажанаева Эржена Ярослааль хотодо һуража, хүүгэдэй театрай артистка болохонь. Нютагтаа хүдөө ажал эрхилжэ, колхозойнгоо нэрэ солиень үргэн баяжуулха һаналтай зон бүришье олон ааб даа. Тэдэнэйнгээл хүсөөр жэл бүри колхознай бүхэжэжэ, баяжажа байдаг лэ. Жэшээлбэл, Баяр Цырендоржиев, Эрдэни Цырендоржиев, аха дүү Дубч